

Justiitsministri 26. juuli 2016. a määruse nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Riigi õigusabi seaduse § 21 lg 3 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise alused, maksmise korra ja tasumäärad ning riigi õigusabi osutamise kaasnivate kulude hüvitamise ulatuse ja korra, arvestades riigieelarvest selleks eraldatud vahendite suurust ja riigi õigusabi eeldatavat mahtu ning olles eelnevalt ära kuulunud advokaatuuri juhatuse seisukoha. Valdkonna eest vastutav minister võib eelarveaasta kestel riigi õigusabi eest makstava tasu arvestamise aluseid, maksmise korda ja tasumäärasid ning kulude hüvitamise ulatust ja korda muuta. Nimetatud volitusnormi alusel on kehtestatud justiitsministri 26. juuli 2016. a määrus nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ (edaspidi *tasumäärus*).

Riigi õigusabi infosüsteemis (RIS) riigi õigusabi tasu taotlemise ja kindlaksmääramise andmetega tutvumisel ilmnes, et paljudel juhtudel arvestatakse iga üksiku alla 30 minuti kestva toimingu (sh mõneminutilise telefonikõne, e-kirja lugemise, üheleheküljelise kohtumäärusega tutvumise jms väikesemahuliste toimingute) eest tasu tasumääruse §-s 5 sätestatud miinimummääras (poole tunni tasu). Osal juhtudest aga nende toimingute tasud ajaliselt liidetakse tasuliikide või kohtuastmete kaupa ning iga üksiku toimingu puhul miinimummääras ei kohaldata (vt nt Riigikohtu halduskolleegiumi 17.12.2019 lahend haldusajal nr 3-19-405, p 4). Riigi õigusabi andvate advokaatide ja advokaatuuri hinnangul ei ole tasumäärus kõnealuses küsimuses piisavalt selge ja võimaldab erinevaid tõlgendusi, sh eelkirjeldatud viisil. Erinev on ka uurimisasutuste, prokuratuuri ja kohtute praktika tasude kindlaksmääramisel. Eelnõuga täpsustatakse praktika ühtlustamiseks ja advokaatide võrdseks tasustamiseks tasumääruses väikesemahuliste toimingute tasu arvestamise põhimõtteid.

1.2. Ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse nõunik Alar Must (tel 680 3113, alar.must@just.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Taima Kiisverk (taima.kiisverk@just.ee).

1.3. Märkused

Määrusega muudetakse justiitsministri 26. juuli 2016. a määruse nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 22.08.2019, 7.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Riigi õigusabi toimingute tasustamise põhimõtete täpsustamise eesmärk on kõrvaldada ebaselgus tasumääruses, mis võimaldab väikesemahuliste toimingute tasu taotleda aja eest, kui riigi õigusabi tegelikult ei osutatud ja sisuline põhjendus tasu miinimummääras tagamiseks puudub. Muudatusega tagatakse riigieelarve vahendite sihipärane kasutus, ühtne tasu arvestamise praktika ja advokaatide võrdne kohtlemine.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse tasumääruse § 1 esimese lõike järel uue lõikega, millega täpsustatakse vähem kui 30 minutit kestvate toimingute eest tasu arvestamise põhimõtteid. Lõike **esimeses lauses** nähakse üldpõhimõttena ette, et kui toiming kestab vähem kui 30 minutit, arvestatakse riigi õigusabi osutamisel väljaspool advokaadibürood tasu miinimummääras. Tasu miinimummäär on tasumääruse §-st 5 tulenevalt poole tunni tasu (vastava õigusabi eest ette nähtud määras). Menetleja ruumides (uurimis-, prokuratuuri- või kohtuasutuses) enne või pärast menetlustoimingut või kohtuistungit tehtud toimingute puhul tuleb arvestada määruse § 1 lõikes 3 sätestatud, mille kohaselt lähtutakse järjestikku toimunud menetlustoimingute või muude toimingute tasu arvestamisel neile reaalselt kulunud ajast. Seega, kui näiteks kohtuistung ja enne või pärast istungit läbiviidav muu toiming (nt esindatava nõustamine) kestavad kokku 30 minutit või vähem, siis arvestatakse tasu kokku 30 minuti eest, mitte iga üksiku toimingu eest eraldi alamääras. **Teises lauses** on toodud mittetäielik loetelu toimingutest, mille puhul tasu miinimummääras ei kohaldata.

Miinumäära ei kohaldata toimingutele, mida sooritatakse sidevahendi abil või advokaadibüroost lahkumata (näiteks elektroonilise dokumendiga tutvumine, dokumendi koostamine või esitamine, büroos või sidevahendi abil isikuga suhtlemine vms toimingud). **Kolmandas lauses** nähakse ette, et lõikes sätestatud ei kohaldata tasu arvestamisel menetlustoimingute ja kohtuistungite eest. Seega menetlustoimingute ja kohtuistungite puhul tuleb lähtuda määruse § 1 lõigetes 2 ja 4 sätestatud erinormidest.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse tasumääruse § 1 lõiget 2 pärast esimest lauset uue lausega, millega sätestatakse, et menetlustoimingute puhul arvestatakse tasu riigi õigusabi osutamise eest miinumääras. Muudatus on vajalik, et miinumäära kohaldumine menetlustoimingutele oleks üheselt selge.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse tasumääruse § 1 lõiget 4 pärast esimest lauset uue lausega, millega sätestatakse, et kohtuistungite puhul arvestatakse tasu riigi õigusabi osutamise eest samuti miinumääras. Muudatus on vajalik, et miinumäära kohaldumine ka kohtuistungitele oleks üheselt selge.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määrus kõrvaldab ebaselguse väikesemahuliste toimingute tasustamise põhimõtetes ja aitab kaasa ühtse rakenduspraktika kujundamisele. Määrus on vajalik ka riigi õigusabi osutavate advokaatide võrdse kohtlemise tagamiseks.

Muudatus mõjutab ettevõtluskeskkonda, riigiasutuste korraldust ja avaliku sektori kulusid, avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti.

Kaasnevast mõjust on puudutatud järgmised sihtrühmad:

1. Riigi õigusabi osutavad advokaadid
2. Justiitsministeerium
3. Menetlejad (kohtud, uurimisasutused ja prokuratuur), kes lahendavad RÕA tasu ja kulude kindlaksmääramise taotlusi
4. Advokatuur
5. Registrate ja Infosüsteemide Keskus

Kavandatavad muudatused: väikesemahuliste toimingute tasu arvestamise põhimõtete täpsustamine

I sihtrühm: advokaadid

Muudatustega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkonnale

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järeldus olulisuse kohta

Advokatuuri liikmeid oli 17.01.2020 seisuga kokku 1075¹. Riigi õigusabi osutamisele on spetsialiseerunud umbes 100 advokaati. RIS-i andmetest nähtuvalt 2019. aastal esitati advokatuurile 12 874 RÕA tellimust, millest tulenevalt tegeleb üks advokaat aastas keskmiselt ca 130 riigi õigusabi asjaga.

Muudatus mõjutab vähesel määral üksnes neid riigi õigusabi osutavaid advokaate, kes taotlesid väikesemahuliste toimingute eest tasu iga toimingu eest eraldi alammääras. Juhised muudatuste rakendamiseks on leitavad käesolevast määruse seletuskirjast. Määrus koos seletuskirjaga saadetakse enne jõustumist sihtrühmale tutvumiseks. Vajaduse korral saadetakse advokaatidele täiendavad juhised.

---

¹ Andmed Eesti Advokatuuri veebilehelt <https://www.advokatuur.ee/est/advokatuur> (01.04.2020).

Muudatused ei too sihtrühmale kaasa erilisi kohanemiskulusi. Tasu taotlemise ja väljamaksmise menetlus ei muutu. Muudatustega ei kaasne sihtrühmale ebasoovitavate mõjude esinemise riski.

Seega olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida, advokaatidele muudatustega ei kaasne.

II sihtrühm: Justiitsministeerium

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju avaliku sektori kuludele ja tuludele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Määrus mõjutab Justiitsministeeriumi, kuna riigi õigusabi korraldus, sh selle rahastamine, on Justiitsministeeriumi vastutusvaldkonnas.

Muudatusega võib edasiulatavalt kaasneda teatav riigi õigusabi vahendite kokkuhoid, mille mahtu on väga keeruline hinnata, sest varasemate perioodide täiemahulist analüüsi ei ole otstarbekas teha (eeldab kümnete tuhandete tasukirjete üksikaaval ülevaatamist ja hindamist) ning eelseisvate perioodide kohta ei annaks see selget ülevaadet. Kokkuid võib hinnanguliselt jääda vahemikku 50 000 – 100 000 eurot aastas. Arvestades, et 2019. a lõpus tekkis ca 70 000 euro suurune riigi õigusabi vahendite puudujääk, samuti arvestades riigis väljakuulutatud eriolukorda ja seatud piiranguid ning sellest tulenevat määramatust riigi majanduslikus olukorras, sh võimalikku riigi tulude olulist vähenemist, aitab muudatusega kaasnev kokkuid vähendada võimalust, et riigi õigusabi kulutuste vähendamiseks tuleb rakendada muid meetmeid, sh vähendada tasumäärasid või seada täiendavaid tasupiiranguid.

Määruse muudatustega ei kaasne sihtrühma kohanemiskulusi. Muudatused ei nõua ka töökorralduse muutmist. Samuti ei too muudatused kaasa sihtrühmale ebasoovitavate mõjude esinemise riski. Seega Justiitsministeeriumi jaoks olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida, muudatustega ei kaasne.

III sihtrühm: menetlejad (kohtud, uurimisasutused ja prokuratuur), kes lahendavad riigi õigusabi tasu ja kulude kindlaksmääramise taotlusi

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Muudatus mõjutab vähesel määral kohtuid, uurimisasutusi ja prokuratuuri, kuna täpsustatakse riigi õigusabi tasu arvestamine aluseid, millest lähtudes menetlejad tasu kindlaks määravad. Kuna menetluskord jääb samaks, puudub vajadus sihtrühma eraldi koolitada. Juhised muudatuste rakendamiseks on leitavad kõnesoleva määruse seletuskirjast. Määrus koos seletuskirjaga saadetakse enne jõustumist sihtrühmale tutvumiseks. Vajaduse korral saadetakse menetlejatele täiendavad juhised.

Eelnevat arvestades ei kaasne muudatustega sihtrühma jaoks olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida.

V sihtrühm: advokatuur

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Muudatused mõjutavad advokatuuri, kuna hetkel ümardatakse RIS-is toiminguajad tasukirjetel automaatselt poole tunnini ja selle käsitsi muutmine ei ole lihtne. Kuivõrd muudatusega tuleb osa toimingute tasu arvestada minutipõhiselt alates esimesest minutist, siis eeldab see vastavat RIS-i arendust, mis tuleb advokatuuril tagada. Kui vastav RIS-i muudatus ei rakendu määruse jõustumisel, tuleb advokatuuril saata advokaatidele täiendavad juhised tasutaotluste esitamiseks kooskõlas tasumäärusega.

Kokkuvõtvalt ei kaasne muudatustega sihtrühma jaoks olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida.

VI sihtrühm: Registrate ja Infosüsteemide Keskus

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Muudatused mõjutavad Registrate ja Infosüsteemide Keskuse (RIK) töökoormust, kuna toob kaasa RIS-i arendusvajadus (vt ülal). RIS-i arenduskulud kantakse RIK-ile RIS-i arendamiseks eraldatavatest vahenditest.

Sihtrühma jaoks ei kaasne muudatustega olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Väikesemahuliste toimingute kohta kehtestatav esimesest minutist minutipõhine arvestus vajab määruse rakendamiseks RIS-i arendust, mille tellib advokatuur. Arenduse maksumus ja tööerakendumise aeg ei ole praegu teada. Vajaduse korral saadetakse advokaatidele ja menetlejatele täiendavad juhised määruse rakendamiseks.

Määruse rakendamiseks vajalikud kulud, s.o RIS-i arenduskulud kaetakse RIK-ile RIS-i arendamiseks eraldatavatest vahenditest.

6. Määruse jõustumine

Riigi õigusabi tasu lihtsamaks arvestamiseks ja eelseivate perioodide riigi õigusabi kulutuste täpsemaks prognoosimiseks on vajalik, et muudatus jõustuks kalendrikuu esimesel päeval. Seega määrus jõustub 1. mail 2020. aastal.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja arvamuse andmiseks Eesti Advokatuurile.

Advokatuur esitas 14.04.2020 eelnõu kohta arvamuse ja ettepanekud selle muutmiseks, mida on arvestatud.

Rahandusministeeriumilt vastust ei laekunud.

Viljar Peep
Asekantsler